

ПРОЕКТУВННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ МОДЕЛІ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ В СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У статті проаналізовано розробку та обґрунтування алгоритму структурування теоретичної моделі виховання загальнолюдських цінностей особистості студентів класичних університетів, яка забезпечила моделювання педагогічної системи як поліблочної та цілісної, аксіологічно спрямованої конструкції, що виконує проєктивну функцію. Показано, що зазначена регламентація ґносеологічних функцій теоретичної моделі забезпечила можливість не тільки теоретичної інтерпретації її орієнтаційної, діагностуючої, перетворюючої, прогностичної функцій, а й емпіричної інтерпретації, яка полягає у співвідношенні структур, що моделюються з реальними структурними параметрами системи виховання загальнолюдських цінностей особистості.

Ключові слова: загальнолюдські цінності; класичний університет; виховний процес; професійна освіта; студентська молодь.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Соціально-культурна розбудова незалежної України спонукала до нового бачення розвитку її духовного, морально-етичного, інтелектуального та професійно-трудоного потенціалу, прискорила зміни у свідомості людини, у суспільному житті, що цілком закономірно, актуалізувало складні аксіологічні, практиологічні, психолого-педагогічні проблеми функціонування національної системи освіти і виховання, вищої професійної освіти на рівні класичних університетів України.

Мета і завдання. Метою статті є розробити та обґрунтувати теоретичну модель та критеріальну базу виховання загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання зазначеної проблеми. Системно-утворювальним фактором соціально-освітньої діяльності класичних університетів є мета їхнього суспільного функціонування, що інтегративно спрямовується на ефективне виховання особистості майбутніх фахівців, соціально-ціннісним підґрунтям якого є цілеспрямоване формування загальнолюдських цінностей особистості у студентської молоді, які є потужним чинником конституювання життя народу як індивідуальної іпостасі людства, розкриття його етнічного автопортрета, неповторного вияву загальнолюдського досвіду, культури, які вічно існують як цілюще джерело розвитку людської індивідуальності (М. Алексєєв, М. Боришевський, В. Ващенко, В. Вернадський, А. Деркач, А. Єфремов, І. Карпенко, А. Леонтєв, А. Макаренко, В. Мясіщев, Л. Овсянецька, І. Песталоцці, М. Роганова, В. Сластьонін, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська, Т. Тхоржевська, Г. Шевченко, Р. Young).

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується зазначення стаття. Відповідно до мети та завдань нашого

дослідження моделювання системи виховання загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів використовувалося як цілеспрямований процес розбудови моделі об'єкту-аналогу, що відображає структурні, ієрархічні, функціональні, емерджентні властивості системи формування вищезазначеного аксіологічного явища [1; 3; 4; 5] у студентської молоді. Моделювання як метод дослідницької діяльності забезпечив нам можливість розбудови теоретичної конструкції [7, с. 43] процесу виховання загальнолюдських цінностей особистості, в яку ми свідомо включили її інноваційно-спроєктовані властивості, що практично втілювалися в умовах формування педагогічного експерименту.

Цей метод дозволив нам відродити авторське розуміння вищезазначеного аксіологічного феномену, візуалізувати детермінанти його генези, структуру, процеси її керованого розвитку, динаміку реалізації психолого-педагогічних закономірностей та умов продуктивного виховання особистості студентів класичних університетів.

Відповідно до концептуальних положень нашого дослідження, логіки досягнення його мети розбудову проєктивної моделі виховання загальнолюдських цінностей особистості ми здійснювали на засадах низки принципів моделювання педагогічних та спеціальних систем відкритого типу:

- принцип структурування системоутворювального чинника вірогідної педагогічної системи;
- принцип визначення взаємозв'язків між структурно-функціональними компонентами, підсистемами педагогічної структури, що моделюється як вірогідно інноваційна система;
- принцип домінування взаємозалежностей між властивостями структурних компонентів педагогічної системи та її функціональними ознаками, що впли-

вають на якість її реалізації в освітньо-виховному середовищі;

- принцип встановлення інтегральних властивостей педагогічної системи відкритого типу в середовищі функціонування інших педагогічних систем.

Основні положення вищезазначеного алгоритму відображають системну організацію моделі виховання загальнолюдських цінностей особистості студентів класичних університетів і процесуально розташовуються у такій когнітивно-логічній послідовності:

- формування системоутворювального чинника моделі з визначенням культурних та соціальних детермінант, що впливають на її структурування, встановлення модельних характеристик, на основі яких здійснюється оперативний, поточний та етапний контроль;

- вибір типу та рівня складності (композиції) моделі, встановлення ієрархії її структурно-функціональних компонентів, здійснені на засадах педагогічних функцій;

- встановлення на засадах визначеної блок-схеми теоретичної моделі вищезазначеного спрямування низки актуальних для неї інформаційно-комунікативних перемінних показників, які відображають із великої кількості зв'язків їхню оптимальну суму, що забезпечує цілісність системи у її життєвому циклі, який регламентується гіпотезою функціонування системи, яка імплантована в структуру її системоутворювального чинника;

- встановлення характеристик блок-схеми, її функціональних взаємозв'язків, факторів базального впливу на розвиток та динаміку функціонування моделі, що забезпечило умови визначення в структурі її підсистеми взаємозалежностей інноваційних властивостей системи, що модулюються на рівні «входів» → «виходів», і «терміну» педагогічного впливу на суб'єкта професійної освіти з метою виховання загальнолюдських цінностей особистості;

- системна верифікація теоретичної моделі інноваційної педагогічної структури, здійснена нами шляхом порівняння, синергетичного аналізу характеристик моделі та об'єкта в однакових експериментальних умовах формувального дослідження, яке було спрямоване на виховання загальнолюдських цінностей особистості студентів класичного університетів.

Викладені положення алгоритму структурування теоретичної моделі виховання загальнолюдських цінностей особистості студентів класичних університетів забезпечили моделювання цієї педагогічної системи як поліблочної та цілісної, аксіологічно-спрямованої конструкції (рис. 1), що виконує у нашому дослідженні проєктивну функцію.

Як впливає із викладеної блок-схеми (рис. 1), теоретична модель спрямована на виконання проєктивних алгоритмічно визначених процедурних дій, які, за переконанням Є. Павлютенкова [6, с. 153], регламентують:

- оптимальну кількість структурних компонентів (блоків), що складають систему виховання загально-

людських цінностей особистості у студентів класичних університетів;

- візуалізоване відображення функціональних зв'язків між компонентами цієї аксіологічної системи, які порівнюються на рівні зв'язків у середині об'єкта, що модулюється, та зв'язків, які проєктивно-сформовані в теоретичній моделі (рис. 1);

- теоретичну модель вищезазначеного аксіологічного явища як джерело генерації інноваційних аспектів технологічного вирішення проблеми продуктивного виховання загальнолюдських цінностей особистості студентів класичних університетів.

Теоретична модель вищезазначеної аксіологічної системи (рис. 1) переконливо доводить, що її системоутворювальної чинник (мета розробки та практичного використання педагогічної системи) формується під впливом причинної зумовленості такими соціокультурними факторами, як:

- національна концепція виховання, під впливом якої формується професійно-аксіологічна самосвідомість педагогічної спільноти України як соціально-психологічної категорії, що забезпечує викладачам вищих навчальних закладів ідентифікацію себе на рівні творчої особистості;

- стратегія розвитку національної освіти, нова парадигма національної освіти, концепція особистісно-орієнтованого підходу до виховання, інноваційна система професійної освіти, що передбачає компетентнісний підхід до формування сучасного фахівця;

- Конституція України, закон України «Про освіту», державні програми, проєкти, рекомендації щодо формування у молоді духовно-ціннісного, здорового способу життя, здатності до соціально-ціннісного самовизначення та самореалізації, соціально-аксіологічної підтримки;

- національна культура, звичаї, традиції, особистісно-соціальні ціннісні орієнтації, цінності, потреби суспільства, сучасні культурні та соціальні тенденції розвитку освіти у світовому просторі, конкретні культурологічні та організаційно-управлінські фактори.

Відповідно до положень алгоритму розбудови вищезазначеної моделі її ендогенне середовище включає блоки психологічно-педагогічних умов продуктивного формування структури системи загальнолюдських цінностей, критерії інтеграції національної освіти в міжнародний простір.

Нами виділено умови формування цінностей особистості у студентів класичних університетів: I-умова – структурування інтерактивного освітньо-виховного середовища університету; II-умова – система формування мотиваційно-потребнісної сфери студентів університету; III-умова – системна соціально-аксіологічна підтримка (супровід) студентів у процесі індивідуалізованого виховання загальнолюдських цінностей їхньої особистості. Ці умови знаходяться у прямих та зворотних зв'язках, створюючи функціональні передумови їх трансформування в каузальний тип взаємозв'язку, на основі якого формуються емерджентні властивості цієї аксіологічної системи (рис. 1).

У структуру теоретичної моделі виховання загальнолюдських цінностей особистості у студентської молоді імплантовано прогностичну модель особистості «студент класичного університету – носій загальнолюдських цінностей», яка в її ендogenous та екзогенному середовищі виконувала регулятивну функцію, актуалізуючи шляхом прямих та зворотних зв'язків (з попередньо розробленими блоками) процеси індивідуалізованого формування структурних компонентів цієї аксіологічної системи (рис. 1).

При цьому звертаємо увагу на те, що на цю прогностичну модель як на структурний блок вищезазначеної системи вплинули блоки, зміст яких охоплював особистісні та суспільні ціннісні орієнтації, цінності і потреби суб'єктів фахової аксіологічно спрямованої освіти, показники педагогічної культури викладачів університету (рис. 1). Вплив цих блоків виконував регулятивні функції, тому він був прямим та стимулюючим, знаходився в межах самодіючих механізмів управління цією педагогічною системою, які включали такі механізми керованого розвитку виховання загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів:

- організація та планування впливу педагогічної системи на виховання загальнолюдських цінностей особистості у студентської молоді;
- контроль динаміки виховання загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів;
- регулювання виховного процесу вищезазначеного спрямування;
- корегування виховного процесу;
- зворотній зв'язок у педагогічній системі вищезазначеної спрямованості;
- верифікація цілей проективної розробки та функціонування педагогічної системи виховання.

Вербально-графічна форма теоретичної моделі виховання вищезазначених цінностей (рис. 1) доводить, що процедури управління цією системою є наскрізними і охоплюють її ендogenous та екзогенний контури, які утворюють адекватну ієрархію структурних компонентів моделі в межах системоутворювального фактора й етапів його реалізації (I етап – мотиваційно-адаптований; II етап – мотиваційно-формуючий; III етап – мотиваційно-рефлексивний), що базується на структурно-функціональних зв'язках блоків психолого-педагогічних умов, принципів, закономірностей, інноваційних технологій, педагогічної культури викладачів університету, особистісно-соціальних ціннісних орієнтацій, цінностей, потреб, культури суспільства (рис. 1). Перелічені структурно-функціональні зв'язки вищезазначеної аксіологічної системи створюють її ендogenous «силове поле» сталого спонукання суб'єктів виховного процесу до продуктивної навчально-виховної діяльності, самовиховання, самоосвіти, соціально-ціннісного самовизначення та самореалізації, психологічним, педагогічним, культурним

конструктоном яких є феноменологія загальнолюдських цінностей особистості.

Когнітивно-логічний аналіз викладеної вербально-графічної моделі доводить, що в її ендogenous середовищі регулятивно-управлінську функцію виконує блок професійно-педагогічної культури викладачів університету, які проективно є носіями загальнолюдських цінностей особистості та інноваційних фахових підходів до їх виховання у студентської молоді. Блок-схема вербально-графічної моделі вищезазначеної аксіологічної системи (рис. 1) переконливо свідчить про те, що цей блок впливає не тільки на ендogenous рівні реалізації цієї структури, а і на рівні її інтегративних властивостей як педагогічної системи відкритого типу.

У зв'язку з викладеною ознакою моделі ми розкриваємо зміст блоку професійно-педагогічної культури викладача університету (рис. 1), який включає нижченаведені індикатори його аксіологічно-структурованої фахової компетенції:

- соціально-аксіологічна активність педагога, свідомо готовність і здатність діяльно сприяти розв'язанню освітніх, культурологічних та соціальних проблем виховання особистості студентів вищих навчальних закладів України;
- суспільно-фахова цілеспрямованість, деонтологічна структурованість особистості з високим рівнем сформованості загальнолюдських цінностей, громадських обов'язків;
- професійна компетентність викладача, яка забезпечує аксіологічну спрямованість професійної освіти студентської молоді шляхом системного створення у всіх формах фахової підготовки особистісно-орієнтованих ситуацій;
- педагогічна культура викладача університету, яка повинна забезпечити формування у студентів загальнолюдських цінностей особистості, на засадах яких вони здатні до ефективної емоційно-вольової саморегуляції та поведінки в ситуаціях ризику;
- характерні особистості викладача університету загальнолюдські цінності, які створюють його позитивний імідж.

Викладений зміст блоку моделі виховання загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів (рис. 1) дає уяву стосовно його регулятивного впливу на інші блоки у формі виконання стимулюючої, корегувальної, верифікаційної функцій [3; 6; 5], що відображаються в механізмах та процедурах управління вищезазначеною аксіологічною системою. Звертаємо увагу на те, що блок професійно-педагогічної культури викладачів університету має прямі та зворотні зв'язки з блоками соціально-культурних детермінант системи виховання загальнолюдських цінностей особистості у студентів вищих навчальних закладів (рис. 1), що стимулює творчу фахову діяльність педагогів.

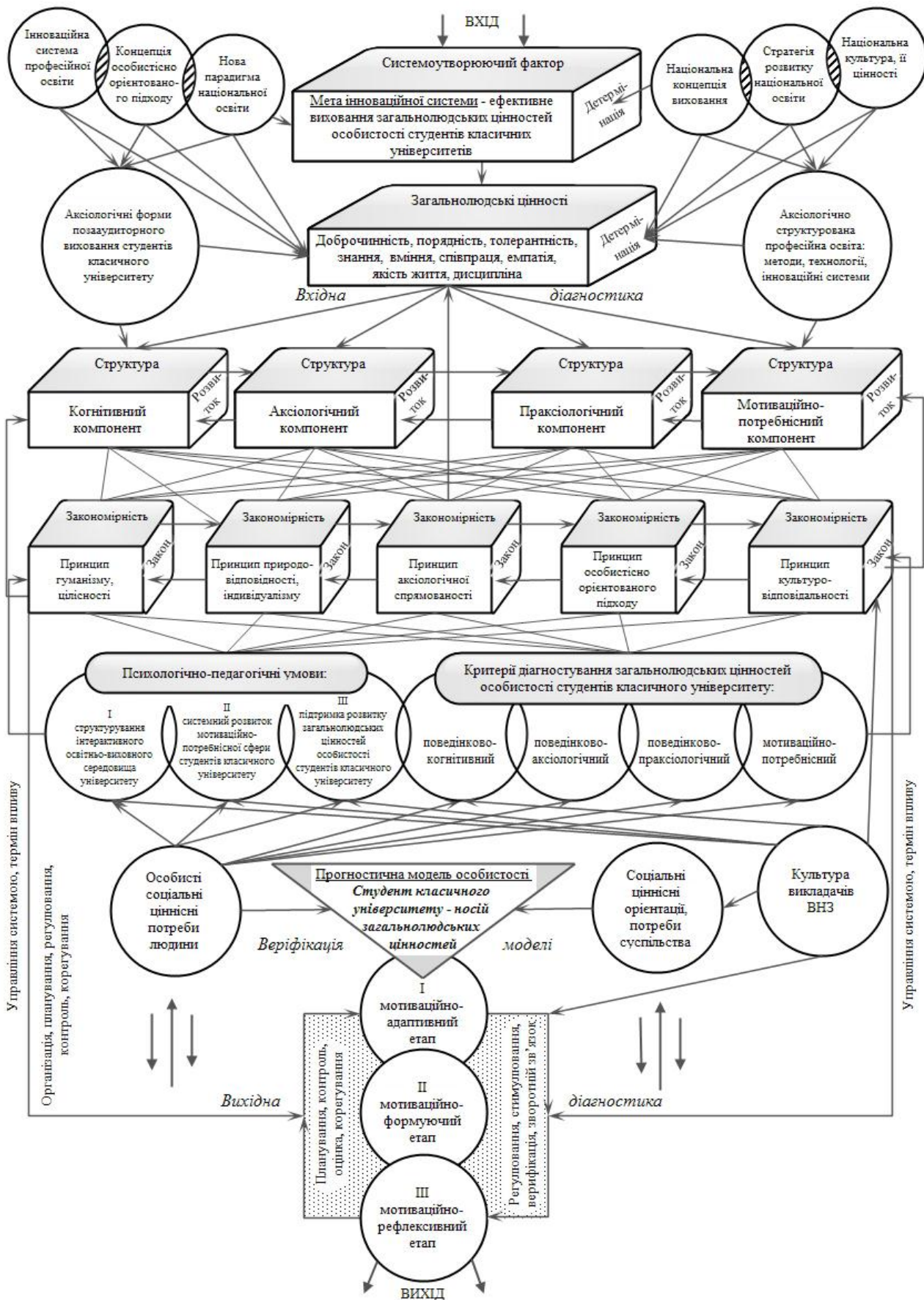


Рис. 1. Теоретична модель виховання загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів

Стимулюючий вплив вищезазначених детермінант розвитку цієї аксіологічної системи через цей блок зумовлює етапну реалізацію виховання загально-людських цінностей особистості у студентської молоді (рис. 1), яка забезпечує продуктивне використання особистісно-орієнтованого підходу до формування аксіологічно структурованої особистості майбутніх фахівців на рівні системного врахування таких їхніх рис:

– зміст світогляду, психоемоційної сутності, стану психосоматичного здоров'я, умов життя та навчально-виховної діяльності, соціальної адаптованості;

– рівень усвідомлення актуальності загально-людських цінностей особистості, вмотивованість до процесів їх формування в ході професійної освіти, формування фахової культури;

– ціннісні орієнтації, потреби, цінності, інтереси, здібності, соціальні переконання, аксіологічно структуроване мислення, громадянська позиція;

– здатність до соціально-ціннісного самовизначення, самоактуалізації, духовно-етичної самооцінки та рефлексії, психоемоційної саморегуляції, особистісно-соціальної ідентифікації, соціально-ціннісної та аксіологічної самореалізації, індивідуальної життєтворчості в аспекті формування техніки, стратегії вітагенного проекту життя людини;

– динаміка виховання загальнолюдських цінностей особистості у системному співвідношенні її результатів з модельними індикаторами підсистеми «Студент класичного університету – носій загальнолюдських цінностей».

Отже, викладена науково-аксіологічна аргументація стосовно обґрунтування теоретичної моделі проектування педагогічної системи виховання загально-

людських цінностей, обґрунтування теоретичної моделі проектування особистості у студентів класичних університетів, когнітивно-логічна інтерпретація її блок-схеми та ендогенних взаємозв'язків структурних компонентів, співвідношення системоутворювального чинника з результатом функціонування цієї системи дозволяють нам використати її орієнтаційні, прогностично-перетворюючі, корекційні властивості в педагогічному проектуванні інноваційної виховної структури формування загальнолюдських цінностей особистості у вищезазначених суб'єктів професійної освіти.

Висновки дослідження і перспективи подальшого розгляду. Отже, побудова теоретичної моделі виховання загальнолюдських цінностей особистості студентів класичних університетів забезпечила моделювання педагогічної системи як поліблокової та цілісної, аксіологічно спрямованої конструкції, що виконує проєктивну функцію. Зазначена регламентація гносеологічних функцій теоретичної моделі забезпечила можливість не тільки теоретичної інтерпретації її орієнтаційної, діагностуючої, перетворюючої, прогностичної функцій, а й емпіричну інтерпретацію, яка полягла у співвідношенні структур, що моделювалися з реальними структурними параметрами системи виховання загальнолюдських цінностей особистості, на засадах якої здійснюється врахування впливу культурних та соціальних детермінант виховання на формування її системоутворювального чинника.

У зв'язку зі змістом викладеного узагальнення логічно впливає питання необхідності створення критеріальної бази нашого дослідження, яка буде інформаційно-метрично релевантною його меті та завданням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аршинов В. И. Идеи синергетики и теория воспитательных систем / В. И. Аршинов, М. Ю. Усманова // Моделирование воспитательных систем: теория – практике : сб. науч. ст. / под ред. Л. И. Новиковой, Н. Л. Селивановой. – Москва : Изд-во РОУ, 1995. – С. 39–45.
2. Долгая Н. В. Духовный розвиток особистості як необхідна умова буття людини / Н. В. Долгая // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2001. – Вип. 12. – С. 93–98.
3. Кукушкин В. С. Воспитание толерантной личности в поликультурном социуме : [пособие для учителя] / В. С. Кукушкин. – Ростов-на-Дону : ГинГо, 2002. – 401 с.
4. Михеев В. И. Моделирование и методы теории измерений в педагогике : [науч.-метод. пособие] / В. И. Михеев. – Москва : Высш. шк., 1987. – 200 с.
5. Тютин В. С. Отражение, системы, кибернетика / В. С. Тютин. – Москва : Наука, 1972. – 256 с.
6. Павлютенков С. М. Мистецтво управління школою / С. М. Павлютенков. – Харків : Основа, 2011. – 320 с.
7. Педагогический словарь : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / В. И. Загвязинский, А. Ф. Закирова, Т. А. Строкова и др. ; под ред. В. И. Загвязинского, А. Ф. Закировой. – Москва : Академия, 2008. – 352 с.

*А. В. Осипов,
МГУ, г. Мариуполь, Украина*

ПРОЕКТИРОВАНИЕ ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ ЛИЧНОСТИ У СТУДЕНТОВ КЛАССИЧЕСКИХ УНИВЕРСИТЕТОВ

В статье проанализирована разработка и обоснования алгоритма структуризации теоретической модели воспитания общечеловеческих ценностей личности студентов классических университетов, которая обеспечила моделирование педагогической системы как полиблоковой и целостной, аксиологически направленной конструкции, которая выполняет проективную функцию. Показано, что отмеченная

регламентация гносеологических функций теоретической модели обеспечила возможность не только теоретической интерпретации ее ориентационной, диагностирующей, преобразующей, прогностической функции, но и эмпирическую интерпретацию, которая заключается в соотношении структур, моделирующихся с реальными структурными параметрами системы воспитания общечеловеческих ценностей личности.

Ключевые слова: общечеловеческие ценности; классический университет; воспитательный процесс; профессиональное образование; студенческая молодежь.

A. V. Osiptsov,
MSU, Mariupol, Ukraine

THE DESIGNING OF THEORETICAL MODEL OF UPBRINGING OF HUMAN VALUES OF INDIVIDUAL STUDENTS IN TRADITIONAL UNIVERSITIES

The article analyzes the development and the study of structuring algorithm of theoretical model of upbringing of human values of students' personality in traditional universities which provided the simulation of educational system as an integral and polybloc, axiologically-oriented construction that performs projective function. It is shown that the mentioned above regulation of epistemological functions of theoretical model provided an opportunity not only for theoretical interpretation of its orientation, diagnosing, transforming, prognostic features, but also for empiric interpretation which is a ratio of structures that are simulated with real structural parameters of the system of upbringing of universal values of the individual.

Keywords: universal human values; traditional University; educational process; professional education; university students.

Рецензенти: *Старіков І. М.*, д. пед. н., професор;
Лебідь С. Г., к. пед. н., доцент.

© Осіпцов А. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 28.11.2014